

Noteikt ekonomiski pamatotu neapliekamo minimumu 1080 eiro apmērā

Latvijā nabadzības riskam un sociālai atstumtībai pakļauto iedzīvotāju īpatsvars ir viens no augstākajiem Eiropas Savienībā. Valstī praktiski nav izveidojies iedzīvotāju vidusslānis. Sarežģītā regresīvā nodokļu sistēma darba ņēmējus ir transformējusi par trūkumcietējiem un piespiedusi trešdaļu darbaspējīgo iedzīvotāju pamests valsti, un vairāk par ceturto daļu iedzīvotāju ir spiesti dzīvot nabadzības vai sociālās atstumtības riska zonā (CSP dati <https://bit.ly/3kCqtUv>).

Tam pamatā ir lielākais darbaspēka nodokļu slogs Eiropas Savienībā, ko veido mazs neapliekamais minimums 300 eiro mēnesī, kas ir noteikts minimālai algai, kamēr vidējai algai (bruto) valstī 1200 eiro piemērojas simboliska neapliekamā minimuma summa 140 eiro apmērā. Pēc CSP datiem vidējā darba samaksas mediāna pēc darba nodokļu nomaksas (neto) 2021. gada 2. ceturksnī bija 824 eiro (faktiskā naudas summa uz rokas; CSP <https://bit.ly/3nfXQy3>).

Ekonomiskie aprēķini liecina, ka, strauji palielinot minimālo algu, palielinās arī iedzīvotāju nabadzība. Samazinās arī darba ražība un tautsaimniecības konkurētspēja. Pieaug preču un pakalpojumu cenas, palielinās iedzīvotāju nevienlīdzība ienākumu pārdalē. Palielinot minimālo algu, samazinās uzņēmumu skaits, palielinās bezdarbs reģionos, un tas veicina iedzīvotāju emigrāciju. Un sākas nākamais cikls slimnīcu un skolu slēgšanā! Dati liecina, ka iedzīvotāju skaits Latgalē pēdējos desmit gados ir samazinājies par veseliem 17 % (LSM/CSP <https://bit.ly/30l84nR>), un ir pieņēmums, kad iedzīvotāju skaita kritums pieauga līdz ar strauji celto minimālo algu (skat. <https://bit.ly/3qDjr5D>).

Minimālās darba algas lielumam nav būtiska sakara ar iedzīvotāju labklājību. To ietekmē algai piemērotie nodokļi, ieskaitot neapliekamā minimuma apmēru. Mazo algu saņēmējiem pēc minimālās algas celšanas preču un pakalpojumu grozs nepaliek lielāks, jo precēm un pakalpojumiem cenas palielinās. 2021. gadā minimāla alga neto apmērā palielinājās par 14%, bet cenu palielinājums kopā ar globālo cenu palielinājumu ir lielāks – pārtikas preces kļuva dārgākas par 18% , celtniecības preču dažās kategorijās cenu lēciens ir 200%. Ar 1. septembri ir palielinātas cenas elektroenerģijai un dabas gāzei par 40%.

Vienīgie ieguvēji no minimāls algas celšanas ir ministri, ierēdņi, pašvaldībās nodarbinātie un pārējie publiskā sektora darbinieki. Palielinot minimālo algu, automātiski palielinās arī valsts vidēja alga. Amatpersonu atalgojumu aprēķina pēc vidējās valsts darba algas apmēra, piemērojot tam attiecīgu koeficientu. Tā, piemēram, Ministru prezidenta atalgojums 2017. gadā bija 4033 eiro, un 2021. gadā tas palielinājās līdz 5055 eiro mēnesī; ministru atalgojums palielinājās no 3829 eiro līdz 4798 eiro 2021. gadā.

Latvijas hroniskās ekonomiskās atpalicības problēma ir nekompetentā valsts pārvalde. Pēc Pasaules Bankas datiem valsts pārvalde 2020. gadā kompetences ziņā tika ierindota 24 vietā ES.

Minimālā alga Eiropā nav noteikta Dānijā, Šveicē, Zviedrijā, Norvēģijā, Austrijā, Itālijā un Somijā. Un tad šajās valstīs ir mazākais mazo algu saņēmēju īpatsvars. Valstīs, kurās nav noteiktās VALSTS minimālās algas, vidējā algas apmērs ir būtiski lielāks nekā tajās valstīs, kur ir noteikta minimālā alga.

Pasaules valstīs iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšanu risina ar neapliekamā minimuma apmēru. Tā ir naudas summa, kas netiek aplikta ar nodokļiem. Valstis nosaka savu iedzīvotāju sociālo minimālo ienākumu lielumu iedzīvotāju pamatvajadzību nodrošināšanai.

Palielinot nepaliekamo minimumu, strādājošajiem palielināsies ienākumi, un cilvēkiem būs vairāk naudas “uz rokas”, samazināsies ēnu ekonomika, mazināsies aplokšņu algas, samazināsies nevienlīdzība ienākumu pārdalē. Turpretī pirktpēja palielināsies, un ienākumu pieaugums palīdzēs stimulēt pieprasījumu ekonomikā, jo ir tendence, ka mājsaimniecības ar zemiem ienākumiem tērē vairāk. Attiecīgi būs lielāki ieņēmumi valsts budžetā.

Eiropas valstīs, kurās ir noteikta liela pirmā iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme 20% apmērā, neapliekamais minimums savukārt ir noteikts būtiski lielāks par 1200 eiro mēnesī.

Risinājums:

1. Atteikties no sarežģītās diferencētā neapliekamā minimuma aprēķināšanas un noteikt visiem iedzīvotājiem vienādu neapliekamo minimuma summu.
2. Ieviest jēgpilnu ekonomiski pamatotu neapliekama minimuma apmēra summu, pamatojoties uz preču patēriņa un pakalpojuma cenu līmeņa indeksu. Pie esošām nodokļu likmēm, tas būtu 1080 eiro mēnesī.